Nr 58.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen med förslag till lag om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskaps rättsverkningar samt till lag om ändrad lydelse af 70 § utsökningslagen; gifven Stockholms slott den 23 februari 1912.

Under åberopande af bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed, jämlikt § 87 regeringsformen, föreslå Riksdagen att antaga härvid fogade förslag till lag om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskaps rättsverkningar samt till lag om ändrad lydelse af 70 § utsökningslagen.

Kungl. Maj:t förblifver Riksdagen med all Kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

GUSTAF.

Gust. Sandström.

Bil.

Förslag

till

Lag

om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskaps rättsverkningar.

Härigenom förordnas som följer:

1 §.

Under förutsättning af ömsesidighet äger Konungen förordna, att i fråga om tillämpning af främmande stats lag följande bestämmelser, upptagna i en den 17 juli 1905 i Haag afslutad internationell konvention rörande konflikter mellan olika lagar i fråga om vissa rättsverkningar af äktenskap, skola här i riket lända till efterrättelse:

1. Makars inbördes rättigheter och skyldigheter i personligt hänseende skola bedömas enligt lagen i makarnas hemland.

Rättigheter och skyldigheter, hvarom nu sagts, skola dock ej i någon stat kunna göras gällande med andra tvångsmedel än som jämväl enligt lagen i den stat kunna komma till användning.

2. I brist af aftal bestämmas äktenskapets rättsverkningar i fråga om makars förmögenhetsförhållanden, i hvad gäller såväl fast som lös egendom, af lagen i den stat, mannen vid tiden för äktenskapets ingående tillhörde. Ändring, som under äktenskapet skett beträffande makarnas eller enderas medborgarrätt, vare utan verkan i afseende, hvarom nu är sagdt.

3. Huruvida de, som ämna med hvarandra ingå äktenskap, äro behöriga att sluta aftal rörande förmögenhetsförhållandena under äktenskapet, skall hvad angår en hvar af dem pröfvas efter lagen i den stat, han eller hon vid tiden för äktenskapets ingående tillhörde.

4. Enligt lagen i makarnas hemland skall afgöras, huruvida de under äktenskapet äga upprätta aftal om sina inbördes förmögenhetsförhållanden eller ändra eller upphäfva hvad härom må vara emellan makarna aftaladt. Ändring, som sålunda skett i makars inbördes förmögenhetsförhållanden, skall ej äga återverkande kraft till förfång för tredje man.

5. Den rättsliga giltigheten af innehållet i aftal, som träffats angående makars inbördes förmögenhetsförhållanden, så ock hvad verkan dylikt aftal må äga bedömes enligt lagen i den stat, mannen vid tiden för äktenskapets ingående tillhörde, eller, om aftalet slutits under äktenskapet, enligt lagen i makarnas hemland vid aftalets ingående.

Enligt lag, hvarom nu sagts, skall ock afgöras om och i hvad mån makar äga bestämma, att annan lag skall i afseende å deras inbördes förmögenhetsförhållanden äga tillämpning. Har i visst aftal dylik bestämmelse meddelats, lände i fråga om verkan af aftalet sist nämnda lag till efterrättelse.

6. Aftal om makars inbördes förmögenhetsförhållanden skall i afseende å formen anses giltigt, om det upprättats i enlighet med lagen i den stat, där upprättandet skett; så ock om aftalet upprättats före äktenskapet i öfverensstämmelse med lagen eller lagarna i den eller de stater, makarna vid tiden för äktenskapets ingående tillhörde, eller under äktenskapet enligt lagen eller lagarna i den eller de stater, makarna tillhörde då aftalet ingicks.

Där lagen i stat, som endera af de blifvande makarna eller, om fråga är om aftal, slutet under äktenskapet, endera af makarna tillhör, för giltigheten af aftal rörande makarnas förmögenhetsförhållanden fordrar, att viss form skall hafva iakttagits, äfven då aftalet upprättats utrikes, skall bestämmelsen härom lända till efterrättelse.

7. Bestämmelserna i konventionen äga ej tillämpning beträffande sådan fast egendom, som enligt lagen i den stat, där egendomen finnes, är underkastad särskilda rättsregler.

8. Det är en hvar af de fördragsslutande staterna förbehållet att *dels* fordra iakttagande af särskilda formaliteter såsom villkor för att hvad om makars inbördes förmögenhetsförhållanden skall gälla må kunna åberopas emot tredje man, *dels* låta föreskrifter, gifna till skydd för tredje man i dennes affärsförbindelser med gift kvinna, som å vederbörande stats område utöfvar yrke, komma till användning.

9. Om makar under äktenskapet båda förvärfva medborgarrätt i annan stat än den de förut tillhört, skall såsom deras hemlands lag, hvarom under 1), 4) och 5) sägs, gälla lagen i deras nya hemland. Skulle under bestående äktenskap makarna komma att vara medborgare i

olika stater, skall i fall hvarom nyss sagts lagen i den stat, de senast gemensamt tillhört, anses som deras hemlands lag.

10. Konventionen skall ej äga tillämpning i den mån på grund af dess bestämmelser lagen i annan stat än någon af de fördragsslutande skulle blifva att tillämpa.

2 §.

Vid tillämpning af bestämmelserna i 1 § skall iakttagas:

1. Främmande lag, som jämlikt bestämmelse i 1 § skall tillämpas vid bedömande af makars inbördes förmögenhetsförhållanden, må dock ej åberopas så vidt angår förhållandet till tredje man, med mindre i ordning och inom tid, som i 8 kap. giftermålsbalken är i fråga om äktenskapsförords lagföljd för hvarje särskildt fall stadgad, blifvit hos rätten skriftligen angifvet, att den främmande lagen skall äga tillämpning å makarnas inbördes förmögenhetsförhållanden. Då sådan anmälan göres, skall tillika ingifvas bevis rörande mannens nationalitet vid tiden för makarnas giftermål.

Hafva makar, hvilkas inbördes förmögenhetsförhållanden skola bedömas enligt viss främmande stats lag, ingått äktenskap innan förordnande, som af Konungen jämlikt 1 § meddelats i fråga om tillämpning af den stats lag, trädt i kraft, och äro makarna vid den tid här i riket bosatta eller hafva de egendom här, äge, där anmälan på sätt nu sagts sker inom etthundraåttio dagar från det förordnandet trädt i kraft, den anmälan jämväl verkan i hänseende, hvarom nu är fråga, dock först från det anmälan skett.

2. Slutes af svensk man eller svensk kvinna äktenskapsförord utomlands, skall hvad i 8 kap. 2 och 3 §§ giftermålsbalken är för hvarje fall särskildt stadgadt lända till efterrättelse.

3. Skall äktenskapsförord jämlikt bestämmelserna i 1 § anses till formen giltigt, ändå att därmed ej förfarits så som i 8 kap. giftermålsbalken sägs, äge det dock ej här i riket verkan i förhållande till tredje man, med mindre det blifvit angifvet och intecknadt i ordning och inom tid, som i det kapitel är för hvarje fall stadgad.

4. Aftal, som makar under äktenskapet giltigen slutit rörande sina inbördes förmögenhetsförhållanden, må i den ordning, som är om äktenskapsförord i 8 kap. giftermålsbalken stadgad, hos rätten lagföljas. Rätten åligge att om ingifvande till rätten för lagföljd af sådant aftal låta ofördröjligen i allmänna tidningarna samt i tidning inom orten införa kungörelse.

Sedan aftal sålunda lagföljts och kungjorts, äge det verkan här i riket jämväl i makarnas förhållande till tredje man.

5. Hvad i ärende, som i denna § sägs, vid rätten förekommit, varde i protokollet öfver äktenskapsförord intaget.

3 §.

Skall, efter ty här förut är sagdt, i visst mål främmande lag lända till efterrättelse, och är ej innehållet af den främmande lagen för rätten kändt, äge rätten förelägga part att i sådant hänseende förebringa utredning.

Har Konungen förordnat, huru underrättelse om innehållet af främmande lag må af rätten sökas, vare rätten, där ej lagens innehåll förut är för rätten kändt, pliktig att i sådan ordning därom söka underrättelse.

Förslag

till

Lag

om ändrad lydelse af 70 § utsökningslagen.

Härigenom förordnas, att 70 § utsökningslagen skall erhålla följande ändrade lydelse:

Vill vid utmätning i makars bo endera undantaga viss egendom, förty att den enligt 11 kap. 7 § giftermålsbalken eller lagen om boskillnad ej bör gå i betalning för den gäld, som sökes, och är ej med afseende å egendomens och gäldens beskaffenhet uppenbart, att utmätning ej må ske, skall hvad i 69 § finnes stadgadt angående förfarandet i där afsedt fall lända till efterrättelse; dock att föreskriften om gäldenärens instämmande ej skall å andra maken lämpas. Hvad nu är sagdt äge ock tillämpning, då efter vunnen boskillnad make vill vid utmätning i andra makens bo freda egendom.

Skola makars inbördes förmögenhetsförhållanden bedömas enligt främmande lag, och vill någon af makarna vid utmätning i makarnas eller andra makens bo freda viss egendom, förty att den enligt den främmande lagen icke bör gå i betalning för gäld, som sökes; gitter han ej genast styrka sådant förhållande, vare lag som i första stycket stadgas.

Om utmätning af lösören, som blifvit sålda, men lämnats kvar i säljarens vård, gälle hvad särskildt är stadgadt. Om utmätning af gods, hvarom i 131 § sjölagen förmäles, vare lag som där sägs.

Utdrag af protokollet öfver justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott fredagen den 10 mars 1911.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern LINDMAN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena grefve TAUBE,
Statsråden: HEDERSTIERNA,
SWARTZ,
grefve HAMILTON,
MALM,
LINDSTRÖM,
NYLANDER,
VON SYDOW,
VON KRUSENSTIERNA.

T. f. chefen för justitiedepartementet statsrådet Hederstierna anförde:

»Bland de ämnen, som å de tid efter annan hållna internationella privaträttskonferenserna i Haag varit upptagna till behandling, har äfven varit frågan om åstadkommande af en internationell öfverenskommelse för lösandet af konflikter mellan olika lagar med afseende å makars inbördes personliga och förmögenhetsrättsliga förhållanden. Vid konferensen år 1904, å hvilken 17 stater, däribland Sverige, voro representerade, uppgjordes slutligt förslag till konvention i ämnet, och har denna sedermera biträdts, förutom af Sverige, af Belgien, Frankrike, Italien, Nederländerna, Portugal, Rumänien och Tyskland. Undertecknandet skedde den 17 juli 1905.

Konventionen innehåller i öfversättning följande bestämmelser:

I. Angående makars inbördes rättigheter och skyldigheter i personligt hänseende.

Art. 1. Makars inbördes rättigheter och skyldigheter i personligt hänseende skola bedömas enligt lagen i den stat, makarna tillhöra.

Rättigheter och skyldigheter, hvarom nu sagts, skola dock i viss stat ej kunna uttvingas med andra medel än som jämväl enligt lagen i den stat kunna komma till användning.

II. Angående makars förmögenhetsförhållanden.

Art. 2. I brist af aftal bestämmas äktenskapets rättsverkningar i fråga om makars förmögenhetsförhållanden, i hvad gäller såväl fast som lös egendom, af lagen i den stat, mannen vid tiden för äktenskapets ingående tillhörde. Ändring, som under äktenskapet skett beträffande makarnas eller enderas medborgarrätt, vare utan verkan i afseende, hvarom nu är sagdt.

Art. 3. Huruvida de, som ämna med hvarandra ingå äktenskap, äro behöriga att sluta aftal rörande förmögenhetsförhållandena under äktenskapet, skall hvad angår en hvar af dem pröfvas efter lagen i den stat, han eller hon vid tiden för äktenskapets ingående tillhörde.

Art. 4. Enligt lagen i den stat, makarna tillhöra, skall afgöras, huruvida de äga under äktenskapet med hvarandra ingå aftal om sina inbördes förmögenhetsförhållanden eller ändra eller upphäfva sådant aftal. Ändring, som sålunda skett i makars inbördes förmögenhetsförhållanden, skall ej äga återverkande kraft till förfång för tredje man.

Art. 5. Giltigheten af innehållet i aftal, som träffats angående makars inbördes förmögenhetsförhållanden, så ock hvad verkan dylikt aftal må äga, bedömes enligt lagen i den stat, mannen vid tiden för äktenskapets ingående tillhörde, eller, om aftalet slutits under äktenskapet, enligt lagen i den stat, makarna tillhörde, då aftalet ingicks.

Enligt lag, hvarom nu sagts, skall ock afgöras om och i hvad mån makar äga bestämma, att annan lag skall i afseende å deras inbördes förmögenhetsförhållanden äga tillämpning. Har i visst aftal dylik bestämmelse meddelats, lände i fråga om verkan af aftalet sist nämnda lag till efterrättelse.

Art. 6. Aftal om makars inbördes förmögenhetsförhållanden skall i afseende å formen anses giltigt, om det upprättats i enlighet med lagen i den stat, där upprättandet skett; sådant aftal vare ock giltigt, om det upprättats i öfverensstämmelse med lagen eller lagarna i den eller de stater, makarna vid tiden för äktenskapets ingående tillhörde, eller, där fråga är om aftal, som slutits under äktenskapet, med lagen eller lagarna i den eller de stater, makarna tillhörde då aftalet ingicks.

Där lagen i stat, som endera af de blifvande makarna eller, om fråga är om aftal, slutet under äktenskapet, endera af makarna tillhör, för giltigheten af aftal rörande makarnas förmögenhetsförhållanden fordrar

att viss form skall hafva iakttagits, äfven då aftalet upprättats utrikes, skall bestämmelsen härom lända till efterrättelse.

Art. 7. Bestämmelserna i konventionen äga ej tillämpning beträffande sådan fast egendom, som enligt lagen i den stat, där egendomen finnes, är underkastad särskilda rättsregler.

Art. 8. Det är en hvar af de fördragsslutande staterna förbehållet att: 1:o) fordra iakttagande af särskilda formaliteter såsom villkor för att reglerna om makars inbördes förmögenhetsförhållanden skola kunna åberopas emot tredje man, 2:o) låta föreskrifter, gifna till skydd för tredje man i dennes affärsförbindelser med gift kvinna, som å vederbörande stats område utöfvar yrke, komma till användning.

De fördragsslutande staterna förbinda sig att meddela hvarandra hvilka lagbestämmelser jämlikt denna artikel skola äga tillämpning.

III. Allmänna bestämmelser.

Art. 9. Om makar under äktenskapet båda förvärfva medborgarrätt i annan stat än den de förut tillhört, skall i fall, som afses i artiklarna 1, 4 och 5, såsom deras nationella lag gälla lagen i den stat, hvars undersåtar de blifvit. Skulle under bestående äktenskap makarna komma att vara medborgare i olika stater, skall i fall hvarom nyss sagts lagen i den stat, de senast gemensamt tillhört, gälla.

Art. 10. Konventionen skall ej äga tillämpning i den mån på grund af dess bestämmelser lagen i annan stat än någon af de fördragsslutande skulle blifva att tillämpa.

IV. Slutbestämmelser.

Art. 11. Denna konvention skall ratificeras och ratifikationsinstrumenten skola deponeras i Haag så snart sex af de höga fördragsslutande parterna blifva i tillfälle därtill.

Öfver hvarje deponering af ratifikationsinstrument skall upprättas ett protokoll, hvaraf behörigen styrkt afskrift skall på diplomatisk väg tillställas enhvar af de fördragsslutande makterna.

Art. 12. Denna konvention skall tillämpas inom de fördragsslutande staternas europeiska områden.

Därest någon fördragsslutande stat skulle önska densammas försättande i gällande kraft beträffande sina utomeuropeiska landområden, besittningar eller kolonier eller inom sina konsulära jurisdiktionsområden, skall denna stat tillkännagifva sin afsikt i sådant hänseende uti en handling, hvilken skall deponeras i nederländska regeringens arkiv. Denna re-

gering skall på diplomatisk väg tillställa enhvar af de fördragsslutande makterna en behörigen styrkt afskrift af sagda handling. Konventionen träder i kraft emellan å ena sidan de stater, hvilka besvara detta tillkännagifvande med en förklaring om godkännande af detsamma, samt å andra sidan de utomeuropeiska landområden, besittningar eller kolonier äfvensom de konsulära jurisdiktionsområden, med afseende å hvilka ifrågavarande tillkännagifvande gjorts. Förklaringen om godkännandet skall jämväl deponeras i nederländska regeringens arkiv och denna regering skall på diplomatisk väg tillställa enhvar af de fördragsslutande makterna en behörigen styrkt afskrift af densamma.

Art. 13. De stater, som voro representerade vid fjärde konferensen för internationell privaträtt, äga rätt att underteckna denna konvention intill den i artikel 11 mom. 1 omförmälda tidpunkten för ratifikationsinstrumentens deponerande.

Efter denna tidpunkt skola de alltid äga rätt att utan vidare ansluta sig till densamma. Den stat, som önskar att ansluta sig till konventionen, skall tillkännagifva denna sin afsikt i en handling, hvilken skall deponeras i nederländska regeringens arkiv. Denna regering skall på diplomatisk väg tillställa enhvar af de fördragsslutande staterna en behörigen styrkt afskrift af sagda handling.

Art. 14. Denna konvention träder i kraft på den sextionde dagen från den i artikel 11 mom. 1 omförmälda deponering af ratifikationsinstrumenten.

I det fall, som beröres i artikel 12 mom. 2, skall konventionen träda i kraft fyra månader efter dagen för förklaringen om godkännande, och i det fall, som beröres i artikel 13 mom. 2, på sextionde dagen efter tillkännagifvandet om anslutning till konventionen.

Det är öfverenskommet att de tillkännagifvanden, som omnämnas i artikel 12 mom. 2, icke kunna äga rum, förrän denna konvention i enlighet med mom. 1 af denna artikel trädt i kraft.

Art. 15. Denna konvention skall gälla i 5 år, räknadt från den dag, som angifves i artikel 14 mom. 1.

Denna tid börjar att löpa från ofvanangifna dag jämväl beträffande de stater, hvilka efteråt anslutit sig till konventionen, och gäller denna bestämmelse äfven för det fall att förklaringar om godkännande afgifvits i enlighet med artikel 12 mom. 2.

Konventionen skall anses utan vidare tillkännagifvande förnyad för fem år i sänder, därest den icke uppsäges.

Uppsägning skall tillkännagifvas hos nederländska regeringen senast sex månader före utgången af de i mom. 2 och 3 angifna tider och skall denna regering därom underrätta samtliga öfriga stater.

Uppsägning kan inskränkas till att afse endast de utomeuropeiska landområden, besittningar eller kolonier äfvensom konsulära jurisdiktionsområden, hvilka upptagits i ett i enlighet med bestämmelsen i artikel 12 mom. 2 affattadt tillkännagifvande.

Uppsägning äger verkan endast hvad angår stat, hvilken sådan tillkännagifvit. För öfriga stater bibehåller konventionen sin giltighet.

Af de stater, hvilka undertecknat konventionen, hafva numera fem, nämligen Frankrike, Italien, Nederländerna, Portugal och Tyskland, tillkännagifvit sig vara beredda att ratificera konventionen. För att denna skall kunna komma till stånd erfordras alltså att ytterligare *en* makt förklarar sig villig deltaga i ratifikationen.

Hvad Sverige angår, så saknas i vår rätt så godt som fullständigt positiva lagstadganden i detta ämne, och då praxis lämnar föga ledning för bedömande af vår rätts ståndpunkt härutinnan, torde en ratifikation af konventionen för Sveriges del förutsätta genomförandet af lagstiftning å ifrågavarande rättsområde. Tydligt är, att då den närmare affattningen af reglerna i detta ämne i icke ringa mån måste bero af den gestaltning, som de materiella stadgandena rörande makars inbördes rättsförhållanden äga, det skulle varit förmånligast, om utarbetandet af den för konventionens ratificerande nödiga lagstiftningen kunnat företagas i samband med det arbete för revision af familjerätten, som för närvarande pågår inom lagberedningen. Detta arbete kan emellertid icke väntas föreligga slutfördt ännu på några år, och att intilldess uppskjuta frågan om en eventuell ratifikation för Sveriges del af ifrågavarande konvention anser jag med hänsyn till den förpliktelse, den svenska regeringen genom konventionens undertecknande iklädt sig, näppeligen böra ifrågakomma, desto hellre som, enligt hvad af det ofvan anförda framgår, Sveriges tillträde af konventionen skulle medföra densammas ikraftträdande, och Sverige, hvars rätt i väsentliga delar torde hylla de principer, på hvilka konventionen är byggd, icke synes böra undandraga sig att i sin mån medverka till den utveckling af den internationella privaträtten, i hvilken konventionsförslaget utgör ett betydelsefullt led.

Jag har fördenskull låtit inom justitiedepartementet utarbeta förslag till lagstiftning i ämnet. Ur flera synpunkter hade otvifvelaktigt varit lämpligt om denna lagstiftning kunnat, i likhet med 1904 års lagstiftning om vissa internationella rättsförhållanden, göras, åtminstone till sina hufvuddrag, allmängiltig, och detta så mycket mer som ju konventionen icke biträdts af våra grannländer Norge, Danmark och Ryssland, samt alltså genom densamma något bidrag till lösning af konflikter med lagstiftningarna

i dessa länder icke vinnes. Då emellertid en sådan allmängiltig lagstiftning synes böra gifvas större fullständighet än konventionen äger, och i allt fall, med afseende å hvad ofvan nämnts om reglernas i ämnet sammanhang med den materiella familjerätten, den ifrågasatta lagstiftningen endast kan komma att blifva af en mer eller mindre provisorisk karaktär, har jag ansett arbetet för närvarande böra inskränkas till utarbetande af de lagbestämmelser, som för att möjliggöra konventionens ratificering oundgängligen erfordras. Förslaget har i följd häraf upprättats i den form, att Konungen tillagts rätt att under förutsättning af ömsesidighet förordna om tillämplighet af de i konventionen upptagna bestämmelser.

För den hufvudsakliga innebörden af dessa bestämmelser torde jag nu få redogöra.

Hvarje lagstiftning, åtminstone hvarje modern sådan, tillägger äktenskapet vissa verkningar å makarnas inbördes rättsförhållanden, men de olika lagstiftningarna skilja sig ofta afsevärdt i fråga om beskaffenheten af dessa verkningar. Huruvida den ena eller den andra lagstiftningen skall anses reglera ett visst äktenskaps rättsverkningar är följaktligen af synnerlig betydelse såväl för makarna själfva som för andra, särskildt deras borgenärer. Den oklarhet härutinnan och de skiljaktigheter vid afgörandet af ena eller andra lagens kompetens, som hittills rådt, har man nu genom konventionen sökt undanröja. Såsom hufvudprincip fastslås däri, att nationaliteten i motsats till hemvistet är afgörande för frågan, af hvilken lag äktenskapets rättsverkningar regleras. Hvad angår den svenska rättens ställning till denna fråga synes den ända intill senare tid hafva varit ganska oklar, men torde man vara berättigad utgå från att numera den svenska rätten i detta afseende liksom inom andra områden af familjerätten tillerkänner nationaliteten en afgörande betydelse. Om sålunda härutinnan konventionen får anses stå i öfverensstämmelse med den nuvarande svenska rätten, torde däremot vara synnerligen ovisst, i hvad mån de särskilda bestämmelserna i konventionen kunna anses redan gälla hos oss eller ej.

Vid behandlingen å fjärde Haagkonferensen af ifrågavarande ämne skiljde man mellan frågorna angående äktenskapets inverkan å makarnas inbördes rättigheter och skyldigheter i personligt afseende, angående äktenskapets inverkan å makarnas egendomsförhållanden och angående dess verkan å hustruns rättskapacitet. I sistberörda fråga lyckades man ej vid konferensen komma till enighet, och uteslötos fördenskull ur konventionsförslaget de bestämmelser, som berörde denna del af ämnet.

Konventionen behandlar först frågan om äktenskapets rättsverkningar å makarnas inbördes rättsförhållanden i personligt hänseende. Härmed

torde afses hufvudsakligen frågorna om makars skyldighet till sammanlefnad, om rätten att välja bostad, om ledningen af de inre hushållsangelägenheterna och om den ömsesidiga försörjningsskyldigheten. I dessa afseenden skall enligt art. 1 i konventionen makarnas nationella lag (d. v. s. lagen i den stat, de tillhöra) vara gällande. Jämförd med art. 9 innebär denna bestämmelse att, om makarna under äktenskapet ändrat nationalitet, det är deras nya nationella lag, som skall reglera deras inbördes rättsförhållanden i nu ifrågavarande hänseende. I fråga om tillämpningen af den nationella lagen har emellertid i konventionen gjorts sådant förbehåll, att stat, hvarest makes förpliktelse på grund af äktenskapet göres gällande, icke skall vara skyldig att medverka till uttvingandet af denna förpliktelse utan så är att enligt den statens lagar tvångsmedel af liknande art, som makarnas nationella lag tillåter, kunna i det särskilda fallet komma till användning. Enligt gällande svensk rätt framträda äktenskapets verkningar i nu omförmälda hänseende i regel såsom rättigheter och skyldigheter af etisk art, hvilka endast såtillvida äga rättslig betydelse, som ett åsidosättande af hvad härutinnan må anses gälla kan för den oskyldige parten grunda rätt till talan på skillnad i äktenskapet. Framhållas bör härvid, att frågan om makes skyldighet att ersätta det allmänna för fattigunderstöd, som lämnats den andre maken, icke beröres af konventionen.

Hufvudregeln i fråga om äktenskaps rättsverkningar med afseende å makars förmögenhetsförhållanden innehålles i art. 2 af konventionen. Enligt denna bestämmas nämnda rättsverkningar, så vidt ej giltigt aftal slutits, af lagen i den stat, mannen vid tiden för äktenskapets ingående tillhörde, och detta äfven om makarna under äktenskapet skulle förvärfva medborgarrätt i annan stat. Redan nu torde, såsom ofvan antydts, enligt svensk rätt gälla, att här i riket bosatta utlänningars äktenskapliga rättsförhållanden bedömas icke jämlikt svensk lag utan jämlikt makarnas nationella lag. Däremot torde vara ovisst, hvilken ställning den svenska rätten intager till frågan om oföränderligheten af makars inbördes rättsförhållanden och särskildt huruvida, i det fall att utländska makar under äktenskapet förvärfvat svensk medborgarrätt, deras forna nationella lag fortfarande skall i detta hänseende tillämpas eller den svenska lagens bestämmelser skola komma till användning. Likaledes måste det anses tveksamt, huruvida utländsk lags bestämmelser i fråga om makars förmögenhetsförhållanden kunna här i riket af makarne åberopas gentemot tredje man. Till den senare frågan skall jag längre fram återkomma. Beträffande den förra anser jag mig böra framhålla, att den regel, konventionen härutinnan innehåller, nämligen att en ändring af nationaliteten icke skall föranleda ändring i makarnes inbördes förmögenhetsförhållanden, gifvetvis måste en-

ligt nutida åskådning anses utgå från en riktig princip. Om exempelvis ett franskt par, som i flera år varit gift och haft sina egendomsförhållanden ordnade efter fransk lag, skulle förvärfva svensk medborgarrätt, vore det för visso mindre tilltalande om i följd häraf den svenska lagens bestämmelser om giftorätt, morgongåfva m. m. skulle anses blifva tillämpliga i förhållandet mellan makarna. Därest i nu förutsatta fall före äktenskapets ingående aftal mellan makarna slutits angående deras inbördes egendomsförhållanden, skall enligt gällande svensk rätt, såvidt här i riket stadgade formaliteter iakttagits, detta aftal lända till efterrättelse allt fortfarande, och tillräckliga skäl hvarför, i det fall att makarna ansett de franska legala bestämmelserna lämpliga för ordnandet af deras egendomsförhållanden och fördenskull underlåtit upprätta särskildt aftal, det sålunda enligt deras vilja inträdda rättsförhållandet icke skulle upprätthållas, åtminstone i hvad gäller förhållandet emellan dem själfva, torde näppeligen kunna påvisas. Hvilken ståndpunkt än den svenska rätten kan anses för närvarande intaga, synes man alltså ej böra motsätta sig antagande af den i konventionen uttalade principen.

I artiklarna 3—6 lämnas bestämmelser om hvilka lagar skola reglera de olika frågorna rörande aftal mellan makar om deras egendomsförhållanden.

Med afseende å stadgandet i art. 3 angående kontrahenternas behörighet att sluta äktenskapsförord (aftal före äktenskapet) är att märka, att hvarderas behörighet skall bedömas icke efter lagen i den stat, hvars undersåte han eller hon var vid äktenskapsförordets upprättande, utan om efter förordets upprättande men före giftermålet ändring af nationaliteten skulle hafva skett, enligt lagen i den stat, han eller hon vid tiden för äktenskapets ingående tillhörde.

Enligt lagstiftningen i vissa länder, däribland Tyskland, äga makar äfven under äktenskapet träffa aftal om sina inbördes egendomsförhållanden samt ändra eller upphäfva förut slutet aftal. Konventionen påbjuder i art. 4, att dylika aftal eller åtgärder, som träffats af undersåtar i stat, hvars lag medgifver sådana, skola äga giltighet äfven i andra konventionsstater, därvid gjorts det för öfrigt själfklara förbehåll, att aftal eller åtgärder, hvarom nu nämnts, icke skola äga tillbakaverkande kraft till förfång för tredje man. Otvifvelaktigt möter det särskildt på grund af vårt nuvarande bristfälliga registreringsförfarande, hvilket det ej torde böra komma i fråga att i detta sammanhang söka reformera, vissa betänkligheter mot att tillåta här i Sverige bosatta utlänningar att under bestående äktenskap upprätta aftal sig emellan med verkan gent emot tredje man. Härvid kan emellertid framhållas, att endast relativt sällan den. som in-

låter sig i rättshandel med gift person, torde låta sig därvid bestämmas af, huruvida dennes äktenskapliga egendomsförhållanden äro ordnade enligt lag eller afvikande från densamma. Med hänsyn vidare till förevarande lagstiftnings provisoriska karaktär samt det ringa antal fall, i hvilka konventionens bestämmelse i detta hänseende kan väntas komma till användning, anser jag mig icke böra lägga synnerlig vikt vid berörda betänkligheter.

De i art. 5 upptagna reglerna utgöra en konsekvens af reglerna i artiklarna 2 och 4. Anmärkas bör, att af bestämmelsen i art. 5 rörande giltigheten af aftals innehåll följer, att här i riket måste godkännas äktenskapsförord, innehållande bestämmelser, som enligt svensk rätt icke kunna i förord inflyta. Sista punkten i art. 5 hänför sig till det förhållande att i vissa länders lagar, däribland tysk lag, förbud stadgats mot att i aftal, hvarom här är fråga, hänvisa till annat lands lag.

Hvad angår formen för äktenskapsförords slutande gäller enligt 8 kap. giftermålsbalken att förord, som ingås här i riket eller ock utrikes om här befintlig egendom, skall upprättas skriftligen och med två vittnen samt därefter hos domaren angifvas och intecknas i den ordning och inom den tid, som för hvarje särskildt fall stadgats. Förord, som eljest upprättats utrikes, torde ehvad upprättandet skett skriftligen och med vittnen eller i form, som är föreskrifven å den ort, hvarest förordet gjorts, böra jämlikt 8 kap. 3 § giftermålsbalken anses giltigt, om makarna sedermera inflytta till Sverige eller där förvärfva egendom och föreskriften om förordets angifvande och intecknande uppfylles. Att märka är, att detta angifvande och intecknande af förordet är ett villkor ej blott för att det skall äga verkan emot utomstående utan för förordets giltighet öfver hufvud. Dessa åtgöranden måste alltså anses ingå såsom moment i den form, som svensk lag för äktenskapsförords giltiga slutande föreskrifver. På grund af bestämmelserna i art. 6 af konventionen kunna dessa den svenska rättens regler icke emot konventionsstaterna i allo vidhållas. Sålunda kan fordran på iakttagande af den svenska formen icke vidare upprätthållas i de fall att två kontrahenter, af hvilka ingendera är svensk, sluta förord här i Sverige eller ock utrikes om egendom, som finnes här. Med afseende härå är att märka, att redan lagkommittén i sitt förslag till giftermålsbalk föreslog, att förord, som upprättats utrikes i enlighet med formen å orten för upprättandet, skulle i hvarje fall äga giltighet här i Sverige.

Från tillämpning af bestämmelserna i artiklarna 2—6 skall enligt art. 7 göras undantag, såvidt fråga är om visst slags fast egendom, hvarmed torde afses sådana fastigheter, å hvilka af särskilda grunder de eljest en-

ligt lagen i det land, där fastigheten finnes, gällande reglerna om makars inbördes förmögenhetsförhållanden icke äga tillämpning, såsom exempelvis fideikommiss, åbohemman m. fl.

Med afseende å skyldigheten för de särskilda konventionsstaterna att tillämpa utländsk lag, där konventionens bestämmelser så skulle föranleda, göres i art. 8 förbehåll därhän, att enhvar af staterna äger stadga iakttagande af särskilda föreskrifter till skyddande af tredje mans rätt. Hvad angår förbehållet om användning af föreskrifter, som afse skyddande af tredje man i förhållande till näringsidkande gift kvinna, torde detsamma icke för Sveriges del äga betydelse, då de föreskrifter, som i detta hänseende äro i svensk rätt gifna, hänföra sig till frågan om gift kvinnas rättskapacitet, hvilken fråga ju icke i öfrigt af konventionen beröres. Till frågan om hvilka särskilda stadganden förbehållet under 1:o) af art. 8 bör föranleda torde jag längre fram få återkomma.

I art. 1 och 4 talas om makarnas nationella lag såsom tillämplig i där nämnda afseenden. Likaledes förekommer detta uttryck i art. 5 såvidt gäller aftal, slutna under äktenskapet. Emellertid kan ju makars nationalitet komma att förändras under äktenskapet. I art. 9 lämnas regler om hvilken lag för sådant fall skall äga tillämpning.

Art. 10 utsäger den regel att, om med tillämpning af konventionens bestämmelser lagen i annan främmande stat än sådan, som anslutit sig till densamma, skulle i gifvet fall blifva att använda, någon skyldighet att låta denna komma till användning icke föreligger.

De bestämmelser, som konventionen sålunda i artiklarna 1—10 innehåller, hafva i lagförslaget upptagits i 1 §. I konventionen har emellertid lämnats enhvar af konventionsstaterna fritt att, hvad angår tillämpningen inom densamma af konventionens bestämmelser, i vissa hänseenden uppställa särskilda fordringar, därvid det sålunda ankommer å de särskilda staterna i hvad mån de vilja begagna sig af den rätt, konventionen härutinnan gifver dem. De stadganden, som med användande af denna rätt gifvas af de olika staterna, falla alltså icke under ömsesidigheten. Hvad härvidlag synes böra i Sverige föreskrifvas har upptagits i 2 § af lagförslaget.

På grund af bestämmelsen i andra punkten af art. 6 är Sverige berättigadt uppställa den regel, att då äktenskapsförord slutes utrikes af två kontrahenter, hvaraf endera är svensk, den svenska formen alltid skall, utan hinder af stadgandena i art. 6 första punkten, blifva iakttagen. Enligt 8 kap. giftermålsbalken kräfves i dylikt fall, såvidt förordet gäller egendom, som här i riket finnes, att förordet skall upprättas och lagföljas i angifven ordning och, där förordet ej afser sådan egendom, att sedan makarna kommit

hit till landet, lagföljd inom viss tid sker. Hvad sålunda är nu stadgadt synes fortfarande böra gälla. Skäl att utsträcka fordran på iakttagande af svensk form vid själfva upprättandet jämväl till de fall, att förordet ej afser egendom i Sverige, torde däremot desto mindre föreligga, som i så fall strängare regler skulle komma att gälla i fråga om tillämpning af konventionsstaternas lagar än beträffande tillämpningen af andra staters. Den skyldighet, som alltså oaktadt bestämmelserna i art. 6 första punkten torde böra gälla i fråga om iakttagande af svensk form vid äktenskapsförords upprättande, framgår väl redan af nuvarande bestämmelser i 8 kap. giftermålsbalken, jämförda med stadgandet i andra punkten af art. 6, men synes dock för tydlighets skull böra särskildt uttryckas. Regeln härom har i lagförslaget upptagits under 1:o) af 2 §.

Då den omständighet, att makar hafva sina inbördes förmögenhetsförhållanden ordnade på visst sätt, ofta äger inverkan på tredje mans rätt, är tydligen af vikt att, därest i särskildt fall makars förmögenhetsförhållanden blifvit ordnade annorlunda än lagen bestämmer, detta bringas till allmän kännedom eller åtminstone att säker upplysning härom står att vinna. Bestämmelsen i svensk rätt om äktenskapsförords lagföljd har gifvetvis hufvudsakligen tillkommit i detta syfte. Då nu enligt konventionen äfven andra förord än sådana, som tillkommit i den af svensk lag föreskrifna form kunna vinna giltighet här i riket, torde vara nödigt att, med begagnande af den rätt konventionens art. 8 härutinnan gifver, uppställa det villkor för dylikt förords giltighet emot tredje man att detsamma hos domaren angifves och intecknas på sätt om andra förord är stadgadt. Att en dylik lagföljd ur publicitetssynpunkt är af föga värde, därom torde endast en mening råda, men då uppenbarligen reglerna härom böra vara ensartade, och det icke kan komma i fråga att i detta sammanhang framställa förslag till annat registreringssätt för äktenskapsförord i allmänhet, har ej återstått annat än att äfven för nu ifrågavarande fall tillgripa det nuvarande registreringsförfarandet. Föreskriften härom har intagits under 2:o) af 2 §.

Bestämmelserna i art. 8 innebära äfven rätt för de särskilda konventionsstaterna att fordra iakttagande af vissa formaliteter såsom villkor för att makar må kunna emot tredje man åberopa sig på att deras inbördes förmögenhetsförhållanden äro ordnade enligt viss utländsk lag. Riktigast vore utan tvifvel att jämväl i dylika fall ett publicerande af hvad om makars förmögenhetsförhållanden gäller borde ske för att tredje persons rätt skulle blifva behörigen tillgodosedd. Att nu i förhållande till konventionsstaterna uppställa fordran i detta hänseende synes dock ej böra ifrågakomma. Enligt svensk rätt torde, såsom ofvan angifvits, i fråga om

här bosatta utlänningars äktenskapliga förmögenhetsförhållanden vederbörandes nationella lag vara att tillämpa. Huruvida makarne själfva äga emot andra åberopa sig härå, kan visserligen anses tveksamt, men då svensk äktenskapsrätt i allmänhet ej känner någon åtskillnad mellan hvad som skall gälla mellan makarne inbördes och gent emot utomstående, torde det ej med säkerhet kunna påstås, att icke redan nu utländsk lags materiella bestämmelser i förevarande afseende kunna här i Sverige åberopas mot tredje person. Skulle nu i förhållande till konventionsstaterna stadgas, att makar ej äga mot tredje person åberopa sig å utländska lagbestämmelser såsom reglerande deras inbördes förmögenhetsförhållanden med mindre hvad sålunda skall beträffande deras förmögenhetsförhållanden gälla förut blifvit i en eller annan form offentliggjordt, torde med visst fog kunna ifrågasättas, om icke härigenom konventionsstaterna ställdes i ogynnsammare belägenhet än andra stater.

Jämlikt bestämmelserna i art. 4 af konventionen måste aftal, som af utlänningar, hvilkas lag så tillstädjer, slutits under äktenskapet, tillerkännas giltighet äfven här i riket. Tydligt är, att hvad i fråga om äktenskapsförord, som ej slutits i svensk form, nämnts angående nödvändigheten af registrering för giltighet mot tredje person äfven gäller beträffande aftal, som ingåtts under äktenskapet. Såsom förut framhållits synes ej böra ifrågakomma att för registrering använda annan form än den nu för lagföljd af äktenskapsförord föreskrifna, och har det med tillämpning af principerna i 8 kap. giftermålsbalken ansetts lämpligen böra stadgas, att lagföljden skall, för att aftalet må kunna åberopas mot tredje person, ske inom samma tider som där sägas, dock räknade i fall, motsvarande de i 1 och 2 §§ omförmälda, från aftalets upprättande.»

Föredraganden uppläste härefter det upprättade förslaget till lag om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskaps rättsverkningar samt hemställde, att lagrådets utlåtande öfver förslaget, hvilket skulle såsom bilaga fogas vid detta protokoll, måtte, för det ändamål § 87 regeringsformen omförmäler, genom utdrag af protokollet inhämtas.

Till denna af statsrådets öfriga ledamöter biträdda hemställan täcktes Hans Maj:t Konungen lämna bifall.

Ur protokollet

Israel Myrberg.

Bil.

Förslag

till

Lag

om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskaps rättsverkningar.

Härigenom förordnas som följer:

1 §.

Under förutsättning af ömsesidighet äger Konungen förordna, att i fråga om tillämpning af främmande stats lag följande bestämmelser, upptagna i en den 17 juli 1905 i Haag afslutad internationell konvention rörande konflikter mellan olika lagar i fråga om vissa rättsverkningar af äktenskap, skola här i riket lända till efterrättelse:

1. Makars inbördes rättigheter och skyldigheter i personligt hänseende skola bedömas enligt lagen i den stat, makarna tillhöra.

Rättigheter och skyldigheter, hvarom nu sagts, skola dock i viss stat ej kunna uttvingas med andra medel än som jämväl enligt lagen i den stat kunna komma till användning.

2. I brist af aftal bestämmas äktenskapets rättsverkningar i fråga om makars förmögenhetsförhållanden, i hvad gäller såväl fast som lös egendom, af lagen i den stat, mannen vid tiden för äktenskapets ingående tillhörde. Ändring, som under äktenskapet skett beträffande makarnas eller enderas medborgarrätt, vare utan verkan i afseende, hvarom nu är sagdt.

3. Huruvida de, som ämna med hvarandra ingå äktenskap, äro behöriga att sluta aftal rörande förmögenhetsförhållandena under äktenskapet, skall hvad angår en hvar af dem pröfvas efter lagen i den stat, han eller hon vid tiden för äktenskapets ingående tillhörde.

4. Enligt lagen i den stat, makarna tillhöra, skall afgöras, huruvida de äga under äktenskapet med hvarandra ingå aftal om sina inbördes förmögenhetsförhållanden eller ändra eller upphäfva sådant aftal. Ändring, som sålunda skett i makars inbördes förmögenhetsförhållanden, skall ej äga återverkande kraft till förfång för tredje man.

5. Giltigheten af innehållet i aftal, som träffats angående makars inbördes förmögenhetsförhållanden, så ock hvad verkan dylikt aftal må äga bedömes enligt lagen i den stat, mannen vid tiden för äktenskapets ingående tillhörde, eller, om aftalet slutits under äktenskapet, enligt lagen i den stat, makarna tillhörde, då aftalet ingicks.

Enligt lag, hvarom nu sagts, skall ock afgöras om och i hvad mån makar äga bestämma, att annan lag skall i afseende å deras inbördes förmögenhetsförhållanden äga tillämpning. Har i visst aftal dylik bestämmelse meddelats, lände i fråga om verkan af aftalet sist nämnda lag till efterrättelse.

6. Aftal om makars inbördes förmögenhetsförhållanden skall i afseende å formen anses giltigt, om det upprättats i enlighet med lagen i den stat, där upprättandet skett; sådant aftal vare ock giltigt, om det upprättats i öfverensstämmelse med lagen eller lagarna i den eller de stater, makarna vid tiden för äktenskapets ingående tillhörde, eller, där fråga är om aftal, som slutits under äktenskapet, med lagen eller lagarna i den eller de stater, makarna tillhörde då aftalet ingicks.

Där lagen i stat, som endera af de blifvande makarna eller, om fråga är om aftal, slutet under äktenskapet, endera af makarna tillhör, för giltigheten af aftal rörande makarnas förmögenhetsförhållanden fordrar att viss form skall hafva iakttagits, äfven då aftalet upprättats utrikes, skall bestämmelsen härom lända till efterrättelse.

7. Bestämmelserna i konventionen äga ej tillämpning beträffande sådan fast egendom, som enligt lagen i den stat, där egendomen finnes, är underkastad särskilda rättsregler.

8. Det är en hvar af de fördragsslutande staterna förbehållet att *dels* fordra iakttagande af särskilda formaliteter såsom villkor för att reglerna om makars inbördes förmögenhetsförhållanden skola kunna åberopas emot tredje man, *dels* låta föreskrifter, gifna till skydd för tredje man i dennes affärsförbindelser med gift kvinna, som å vederbörande stats område utöfvar yrke, komma till användning.

9. Om makar under äktenskapet båda förvärfva medborgarrätt i annan stat än den de förut tillhört, skall i fall, som afses under 1), 4) och 5), såsom deras nationella lag gälla lagen i den stat, hvars undersåtar de blifvit. Skulle under bestående äktenskap makarna komma att vara

medborgare i olika stater, skall i fall hvarom nyss sagts lagen i den stat, de senast gemensamt tillhört, gälla.

10. Konventionen skall ej äga tillämpning i den mån på grund af dess bestämmelser lagen i annan stat än någon af de fördragsslutande skulle blifva att tillämpa.

2 §.

Vid tillämpning af bestämmelserna i 1 § skall iakttagas:

1. Slutes af svensk man eller svensk kvinna äktenskapsförord utländes, skall hvad i 8 kap. 2 och 3 §§ giftermålsbalken är för hvarje fall särskildt stadgadt lända till efterrättelse.

2. Skall äktenskapsförord jämlikt bestämmelserna i 1 § anses till formen giltigt, ändå att det ej så upprättats och lagföljts som i 8 kap. giftermålsbalken sägs, äge det dock ej här i riket verkan mot tredje man, med mindre det blifvit angifvet och intecknadt i ordning och inom tid, som där är för hvarje fall stadgad.

Hvad nu sagts om äktenskapsförord skall äga motsvarande tillämpning i fråga om aftal, som makar under äktenskapet rörande sina inbördes förmögenhetsförhållanden giltigen slutit, dock att i fall, motsvarande de i 8 kap. 1 eller 2 § giftermålsbalken omförmälda, den tid, inom hvilken lagföljden skall hafva skett, räknas från aftalets upprättande.

Utdrag af protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd fredagen den 28 april 1911.

Närvarande:

Justitieråden SUNDBERG,
BORGSTRÖM,
SKARSTEDT,
Regeringsrådet ERNBERG.

Enligt lagrådet tillhandakommet utdrag af protokollet öfver justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 10 mars 1911, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle inhämtas öfver ett inom justitiedepartementet utarbetadt förslag till lag om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskaps rättsverkningar.

Förslaget, som finnes bilagdt detta protokoll, hade inför lagrådet föredragits af andre ledamoten å afdelningen för lagärenden Gustaf Appelberg; och blef detsamma nu företaget till slutlig behandling.

Lagrådet yttrade:

Det remitterade förslaget, som för bestämmande af äktenskapets rättsverkningar bygger på nationalitetsprincipen, torde härutinnan stå i öfverensstämmelse med den rättsuppfattning, som numera får anses rådande i vårt land, åtminstone såvidt angår förhållandet makarne emellan. Visserligen saknar man ledning af positiv lag i detta ämne, och det kan därför i särskilda fall vara svårt att afgöra, i hvad mån främmande rätt sålunda må hos oss vinna tillämpning. Men det lider dock intet tvifvel att nationalitetsprincipen hos oss fått fast rot; och det synes fördenskull endast kunna ända till båtnad för det privata rättslifvet, om denna princip blir uttryckligen lagfäst.

Gifvetvis hade det, på sätt föredragande departementschefen anmärkt, varit lämpligt, om den nu ifrågaställda lagstiftningen kunnat, i likhet med 1904 års lagstiftning om vissa internationella rättsförhållanden, göras allmängiltig, särskildt som den till grund för förslaget liggande konventionen icke biträdts af våra grannländer Norge, Danmark och Ryssland, och ej heller af åtskilliga andra stater, med hvilka Sverige står i liflig samfärdsel, t. ex. Amerikas förenta stater. Emellertid synes man icke utan vidare böra afvisa tanken på en separat lagstiftning gent emot konventionsstaterna, då det måste anses såsom en vinst att åtminstone beträffande dessa stater, till hvilka höra de för vår samfärdsel viktiga länderna Tyskland och Frankrike, vinna stadga i fråga om bedömandet af hithörande spörsmål. Och det torde vara att förvänta, att äfven andra stater än konventionsstaterna så småningom komma att begagna sig af dem tillkommande rätt att ansluta sig till konventionen. Man må icke heller förbise, hurusom ett uttryckligt bestämmande vissa stater emellan af internationella rättsregler enligt den internationella rättens egen natur kan antagas komma att utöfva inverkan jämväl på bedömandet af förhållandet till andra staters medborgare; har väl en internationellt-rättslig princip genom positiv lagstiftning godtagits, låter den sig i stort sedt näppeligen i tillämpningen helt och hållet begränsas till allenast de stater, till hvilka nämnda lagstiftning direkt hänför sig.

Man kan vidare ställa sig tveksam, huruvida en lagstiftning af det innehåll, hvarom nu är fråga, bör komma till stånd annorledes än i samband med den revision af familjerätten, som för närvarande pågår inom lagberedningen; ett uppskjutande af det föreliggande lagstiftningsarbetet skulle sålunda varit önskligt från den synpunkten att, såsom i annat sammanhang skall beröras, vår gällande rätts bestämmelser angående publicering af äktenskapliga förmögenhetsförhållanden äro synnerligen bristfälliga. Men något afgörande skäl mot att redan nu inlåta sig på dylik lagstiftning synes ej förefinnas. Man torde nämligen ej behöfva räkna med den eventualiteten, att vid det slutliga ordnandet af vår familjerätt skola komma att införas regler, som stå i strid mot den nu ifrågasatta lagstiftningens hufvudsyfte, att låta äktenskapets rättsverkningar, såvidt möjligt, bestämmas af nationalitetsprincipen. Och till förebyggande af stridigheter i andra, mindre väsentliga hänseenden har man, med hänsyn därtill att tiden, då ny lagstiftning på familjerättens område kan väntas genomförd, lärer vara jämförelsevis aflägsen, i nödfall att tillgripa den utvägen att uppsäga konventionen.

Nu angifna omständigheter — att den ifrågasatta lagstiftningen icke skulle blifva allmängiltig och att densamma skulle komma till stånd före

ny lagstiftning inom familjerätten — torde alltså, ehuru ägnade att ingifva betänkligheter emot det remitterade förslaget, dock icke i och för sig vara af beskaffenhet att böra utgöra bestämdt hinder för att detsamma lägges till grund för positiv lagstiftning, därest det, förutom i hvad ofvan antydts, befinnes vara förenligt med vår rättsuppfattning.

Vid en granskning af förslagets bestämmelser ur denna synpunkt synes till en början intet vara att erinra mot godtagande af den rättsregel, som ges i förslagets 1 § 1 mom. rörande makars inbördes rättigheter och skyldigheter »i personligt hänseende» i den inskränkta omfattning, hvari denna fråga uti förslaget ingår. Enligt hvad af förhandlingarna vid Haagkonferensen år 1904 framgår, omfattar förslaget icke frågor om hustrus status och kapacitet (l'état et la capacité de la femme); och hit torde vara att hänföra hvad i 9 kap. 1 § giftermålsbalken säges därom att mannen är sin hustrus rätte målsman samt att hustrun skall följa mannens stånd och villkor. Man torde vidare få antaga, att i förslaget icke inrymmas sådana frågor om barnens uppfostran, som angå deras religion. Och att den nationella lagen blir reglerande makarna emellan för andra deras personliga rättigheter och skyldigheter än nu sagts, synes icke innebära någon afvikelse från hvad som är att anse såsom hos oss redan gällande. För öfrigt torde, såsom departementschefen framhållit, enligt svensk rätt äktenskapets rättsverkningar uti ifrågavarande hänseende i regel framträda såsom rättigheter och skyldigheter af etisk art, hvilka endast så till vida äga rättslig betydelse, som ett åsidosättande af hvad härutinnan må anses gälla kan för den oskyldige parten grunda rätt till talan om definitiv eller temporär skillnad i äktenskapet; och lärer fördenskull äfven efter förslagets antagande såsom lag främmande stats undersåte, som vill här i riket åberopa sig å sin nationella lags bestämmelser i ämnet, knappast till sitt förfogande äga något tvångsmedel att göra sin rätt gällande.

I fråga om makarnes förmögenhetsförhållanden hvilar förslaget på de fyra grundprinciper, att 1) i brist af aftal mannens nationella lag vid tiden för äktenskapets ingående skall vara bestämmande för äktenskapets rättsverkningar och denna lag vara orubbligt gällande, där makarne eller någon af dem ändra nationalitet, äfven om den nya nationaliteten är den svenska, 2) giltigheten af innehållet i och verkan af äktenskapsförord skall bestämmas af samma lag, till följd hvaraf, om denna lag så medger, förordet äfven kan angå annat än hvad enligt 8 kap. 1 § giftermålsbalken må i sådant aftal inflyta, 3) makarne under äktenskapet kunna, om det är tillåtet i deras nationella lag, sluta aftal med hvarandra, äfven detta i nyss angifna utsträckning, samt 4) hvad sålunda gäller makarne emellan skall äga giltighet äfven i förhållande till tredje man under förutsättning, så-

vidt angår aftal före eller under äktenskapet, att därför särskildt föreskrifna formaliteter iakttagas.

Mot en tillämpning i vårt land af dessa principer emellan makarne inbördes synes icke vara något att erinra. Visserligen kunde i detta afseende beträffande rätten för makar att sluta aftal under äktenskapet om sina förmögenhetsförhållanden, och således äfven att ändra eller upphäfva äktenskapsförord, hysas någon tvekan, särskildt med hänsyn till farhågan för att mannen skulle vilja missbruka sin ställning inom äktenskapet till att förmå hustrun att ingå på för henne ofördelaktiga uppgörelser i förmögenhetsrättsligt hänseende. Men det synes likväl icke vara erforderligt, eller ens lämpligt, att här i Sverige äro uti ifrågavarande hänseende för främmande lands undersåtar uppställda andra regler än för dem gälla enligt deras eget lands lag.

Såvidt däremot förslaget berör tredje mans rätt, resa sig emot detsamma allvarliga betänkligheter.

Vid ett genomförande af nationaliteten såsom hufvudprincip måste man naturligtvis ägna den största uppmärksamhet åt frågan, huru och i hvad mån det må kunna förebyggas, att tredje man, som inlåter sig i ekonomiska förbindelser med make, utsättes för faran af misstag med afseende å de rättsregler, som härvid skola vara att tillämpa. Dylik fara kan förefinnas redan i det mera enkla fallet, att utländska makar inflyttat till Sverige och icke begagnat dem tilläfventyrs tillkommande rätt att genom aftal så ordna sitt förmögenhetsrättsliga förhållande, att svensk lag skulle blifva tillämplig därå. Hafva dessa makar lång tid bott i Sverige, kan det vara ganska ursäktligt, om tredje man icke räknar med annat än att svensk lag skall komma till tillämpning för bestämmande af verkan af hans rättshandel med makarne eller någon af dem. Bristande kunskap härutinnan kan emellertid för honom blifva menlig nog. Och särskild fara för rättssäkerheten uppkommer t. ex. för den händelse att makars förmögenhetsförhållanden skola bedömas enligt fransk lag och tredje man med dem båda sluter ett — i fransk lag icke tillåtet — aftal angående förvärf af en hustrun på grund af äktenskapsförord såsom »dot» tillhörig fastighet här i Sverige. Möjligheten af misstag blir i båda de nu nämnda fallen ändå större, därest makarne blifvit naturaliserade såsom svenska medborgare.

Redan genom tillämpning af främmande lag eller af äktenskapsförord kunna sålunda för tredje man uppstå risker, hvilka strängt taget icke uppfylla krafven på en god rättsordning. Och det kan ifrågasättas, om den lagföljd, som enligt förslaget skall, i öfverensstämmelse med nu gällande lag, äga rum beträffande äktenskapsförord, må anses bereda tredje

man tillräcklig trygghet i fråga om förord med sådant innehåll, som enligt svensk lag icke får i förord intagas. Särskildt må i afseende härå uppmärksammas det nyss antydda, i vissa länder förekommande s. k. dotalsystemet med rätt att genom aftal göra viss hustruns egendom, såsom hemgift, oförytterlig.

Vida svårare anmärkningar drabba emellertid förslaget i hvad detsamma afser giltigheten mot tredje man af aftal slutna under äktenskapet mellan makar, hvilkas nationella lag därtill berättigar dem. Sådana aftal äro enligt gällande tysk lagstiftning tillåtna för tyska makar; och med hänsyn till det stora antal tyskar, som äro bosatta i Sverige, måste dylika aftal, med rättsverkningar mot tredje man, blifva en viktig faktor att räkna med. Då nu dessa aftal skulle kunna ingås när som helst och huru ofta som helst samt, under förutsättning att de ordentligen lagföljas inom den för hvarje särskildt fall tillmätta tid, äga giltighet mot tredje man jämväl beträffande den tid, som förflutit mellan ett aftals upprättande och lagföljden däraf, skulle uppenbarligen den, som i god tro inlåtit sig i rättshandel med någon af makarne, kunna blifva utsatt för förluster, som han varit urståndsatt att beräkna, detta äfven med bortseende från tänkbara fall af bedrägligt förfarande å makarnes sida genom oriktig datering eller dylikt. Särskild uppmärksamhet förtjänar detta förhållande i fråga om aftal emellan makar, som under åratal varit bosatta här i landet och här drifvit näring.

Till skyddande af tredje mans rätt torde fördenskull icke de nu gällande stadgandena om lagföljd af äktenskapsförord, utsträckta att gälla om aftal under äktenskapet, göra till fylles, så mycket mindre som, på sätt departementschefen redan anmärkt, dessa stadganden i och för sig äro af föga värde för det ändamål de afse att fylla. Sådan registrering, som enligt vår gällande lag äger rum beträffande äktenskapsförord, skulle i fråga om aftal under äktenskapet för tredje man blifva af ännu mindre gagn än registreringen af förord. Beträffande de senare kan man ju genom att viss tid efter äktenskapets ingående, respektive makarnes ankomst till boningsorten eller inflyttande hit i landet, granska vederbörande domstols protokoll förskaffa sig kännedom om huruvida förord finnes inregistreradt och om innehållet i sådant förord samt därefter trygga sig vid att de sålunda bestämda förmögenhetsförhållandena äro orubbade så länge makarne lefva i äktenskap samman. Så blefve icke fallet med registrering af aftal under äktenskapet. Äfven med den största omsorg och äfven med vetskap om hvar undersökning skall ske lärer, praktiskt taget, tredje man sakna möjlighet att försäkra sig mot att han icke, när han gör gällande

sitt rättsanspråk, mötes af ett aftal, som måste lämnas oantastligt, ehuru det ännu icke blifvit vid någon domstol registreradt.

Det enda tillfyllestgörande sättet för betryggande af tredje mans rätt i förevarande hänseende är säkerligen införandet af ett modernt registreringssystem, grundadt därpå att aftal under äktenskapet icke förr än registrering skett kunna åberopas mot tredje man, som icke visas hafva ägt kännedom om aftalet. Och om ett sådant registreringssystem införes för aftal under äktenskapet, torde konsekvensen fordra, att äfven äktenskapsförorden därunder inrymmas. Ja, man torde böra gå ännu längre i krafvet på offentlig registrering och uppställa den regeln, att åt främmande lag öfverhufvud icke må tillerkännas giltighet emot tredje man förr än efter registrering af den utländska nationaliteten. Så mycket större fog härför torde förefinnas med hänsyn därtill att med våra ända till tillkomsten af 1894 års lag synnerligen ofullständiga regler angående förvärfvande och förlust af medborgarerätt det ej torde vara så särdeles sällsynt, att personer, födda här i riket af inflyttade föräldrar, här städse lefvat och haft sin utkomst men, utan att vare sig de själfva eller andra haft någon tanke därpå, bibehållit utländsk nationalitet.

Ur rättssäkerhetens synpunkt hade därför varit synnerligen önskvärdt, att ifrågavarande förslag förbundits med föreskrifter om registrering, ägnade att bereda en hvar möjlighet att taga kännedom om de från svensk lag afvikande bestämmelser, som angående makarnes förmögenhetsförhållanden skola gälla.

I visst, hittills ej berördt hänseende ger det föreliggande förslaget anledning till tvekan, huruvida och i hvad mån detsamma låter förena sig med vår gällande rätt.

Svensk lag fastställer iakttagandet af vissa bestämda former såsom villkor för att makes anspråk på egendoms fredande från borgenärs kraf öfverhufvud skall beaktas. Om främmande makars bo är afträdt till konkurs — och att här i riket konkursförfarande kan äga rum beträffande här bosatt utlänning, står väl utom tvist — lärer endera maken icke annorledes än genom ansökan om boskillnad och undanskiftande kunna rädda sin egendom, då ju konkursförfarandet innebär ett processförfarande och för sådant hemvistlandets lag nog alltid måste vara bestämmande. Är det fråga om utmätning, uppkomma mer invecklade spörsmål. Hvad först beträffar makes andel i gemensam egendom, blir fråga, huruvida bestämmelserna i 14 och 16 §§ i lagen om boskillnad, jämförda med 70 § utsökningslagen, skola tillämpas, så att maken ej kan från utmätning för gäld, hvarför han enligt för honom gällande utländsk lag ej skall svara, freda sin andel utan så är, att före utmätningen såväl boskillnad sökts som ock så-

dant afskiljande, som omförmäles i 14 § boskillnadslagen, ägt rum. Huru denna fråga bör besvaras är högst tvifvelaktigt. Det torde dock sannolikast kunna antagas, att hvad lagen stadgar om boskillnad utan sammanhang med konkurs icke har tillämpning å utländska undersåtar. Och att i sammanhang med den nu ifrågasatta lagstiftningen meddela särskilda föreskrifter angående dylik tillämpning synes icke låta sig göra, då det lärer vara uteslutet att såsom stöd härför åberopa hvad art. 8 i konventionen stadgar om rätt att göra förbehåll för iakttagandet af särskilda formaliteter.

Ser man därefter till det — för öfrigt vida viktigare — fallet, att make vill från utmätning freda enskild egendom, lämnar svensk lag i 11 kap. 7 § giftermålsbalken den bestämmelsen, att make äger, oberoende af boskillnadsansökan, undantaga »sådan egendom, som är dess enskilda och, efter ty ofvan är sagdt, ej svarar för gälden». Detta stadgande kan uppenbarligen icke utan vidare tillämpas å utländsk make. Men om sålunda 11 kap. 7 § giftermålsbalken icke är tillämplig, kunna icke heller bestämmelserna i 70 § utsökningslagen, hvilken i det afseende, hvarom nu är fråga, förutsätter dylik tillämpning, lända till efterrättelse. I stället skulle väl 69 § utsökningslagen, såsom det allmänna stadgandet, här komma att användas och således makarne eventuellt hänvisas att vid domstol tvista med hvarandra. Detta åter skulle måhända befinnas lika mycket stridande mot lagen i makarnes hemland som mot svensk rättsuppfattning. Det synes därför kunna ifrågasättas, huruvida icke ett lagfästande af utländsk lags giltighet beträffande makars förmögenhetsrättsliga förhållanden förutsätter den ändring i 70 § utsökningslagen, som betingas däraf att detta lagrum hänför sig allenast till sådana makars bo, hvilkas förmögenhetsförhållanden skola bedömas enligt den svenska lagen. Gifvet är, att en dylik ändring skulle få betydelse icke blott för det sist förutsatta fallet, att fråga är om make enskildt tillhörig egendom, utan äfven när make vill freda sin andel i gemensam egendom.

De svårigheter, som i nu angifna hänseenden kunna yppas, framträda jämväl, och måhända i än högre grad, i fråga om makar, som väl äro svenska medborgare men blifvit detta genom naturalisation under äktenskapet.

Såsom en ofullständighet i det föreliggande förslaget, om ock måhända ej af större betydelse, kan, utöfver hvad redan påpekats, anmärkas, att förslaget icke angifver, huruvida eller i hvad mån bestämmelserna däri må kunna vinna tillämpning å s. k. ofullkomnade äktenskap eller i allmänhet å förbindelser, som i det ena, men ej i det andra landet anses såsom giltigt ingångna äktenskap.

Viktigare är den brist, som vidlåder förslaget därutinnan, att däri icke alls beröres frågan, huruvida det skall åligga den, som vill åberopa sig på främmande lag, att styrka dennas innehåll eller om den myndighet, hos hvilken tillämpningen af främmande lag påkallas eller eljest ifrågakommer, har att ex officio förskaffa sig kännedom om denna lag och, i så fall, på hvad sätt myndigheten därvid skall gå till väga. Föreskrifter härom, hvilka plägat intagas i dem af våra lagar, hvilka medgifvit främmande lags tillämpning, äro i förevarande fall så mycket hellre af nöden, som tillämpning af förslagets bestämmelser uppenbarligen kan komma ifråga ej blott hos domstolarna, utan äfven hos exekutiva myndigheter.

Härefter tillades

af justitierådet *Skarstedt*, med hvilken justitierådet *Borgström* instämde:

Såsom förut inom lagrådet nämnts, är den omständigheten att tillfyllestgörande bestämmelser beträffande registrering af makars förmögenhetsförhållanden hvarken nu finnas eller i sammanhang med förslaget ifrågasatts ägnad att ur synpunkten af tredje mans rätt medföra stora betänkligheter. Beträffande aftal före eller under äktenskapet torde det emellertid icke vara tänkbart att på det nuvarande stadiet vidtaga åtgärder för införande af ett registreringssystem, sådant det i det föregående angifvits. Med hänsyn därtill att aftal under äktenskapet för närvarande måste anses stridande mot vår rättsuppfattning skulle det möjligen kunna ifrågasättas såsom en medelväg att för registrering af dylika aftal väl skulle gälla den för äktenskapsförord stadgade ordningen men att, i olikhet med äktenskapsförord, verkan mot tredje man i god tro icke skulle tillerkännas aftalet förr än lagföljd i behörig ordning skett. Men ett dylikt tillvägagångssätt synes möta hinder däraf att å landet domstolarne icke äro permanenta och att innan lagföljd kan komma till stånd en viss, stundom mycket lång tid måste förflyta, under hvilken det skulle vara ene maken betaget att värja sin på aftalet grundade rätt mot transaktioner från andra makens sida. Dessutom är det fara värdt, att en dylik anordning lätteligen skulle komma att i den allmänna uppfattningen gifva sättet för behandling af äktenskapsförord ett vitsord, som det icke förtjänar. Att i sammanhang med förevarande lagstiftningsarbete införa bestämmelser därom, att såsom villkor för att make öfverhufvud skall kunna med laga verkan gent emot tredje man åberopa sig å utländsk lag, skall gälla att själfva nationaliteten blifvit i viss ordning registrerad, synes icke heller möjligt, äfven om man ville inskränka sig till att för registrering af nationaliteten föreskrifva allenast samma ofullkomliga förfarande, som för äktenskapsförord stadgas i 8 kap. giftermålsbalken. Det är näm-

ligen, såsom också finnes antydt i departementschefens yttrande, icke alldeles uteslutet, att redan för närvarande utländsk lag anses i fråga om makars förmögenhetsförhållanden tillämplig jämväl i förhållande till tredje man. Men därest så skulle vara fallet, torde genom en föreskrift af ifrågavarande slag, om den infördes allenast beträffande konventionsstats medborgare, dessa komma i sämre ställning än icke-konventionsstats undersåtar; och att göra samma föreskrift allmängiltig lärer icke nu kunna komma i fråga. Om ock man således måste helt och hållet afstå från att i tredje mans intresse påfordra registrering i någon form af nationaliteten såsom sådan och i fråga om aftal under äktenskapet är nödsakad att nöja sig med ett föga tillfredsställande registreringsförfarande, synas de betänkligheter, som häraf kunna uppstå, ehuru allvarliga nog, likväl icke vara af beskaffenhet att man fördenskull bör afstå från de fördelar, ett genomförande af den ifrågasatta lagstiftningen, på sätt förut inom lagrådet yttrats, skulle medföra. Det bör dessutom framhållas, att bristfälligheterna i vårt registreringsväsende säkerligen komma att afhjälpas i sammanhang med den lagstiftning på familjerättens område, som nu förberedes af lagberedningen. Med hänsyn till hvad sålunda anförts och då en lagstiftning af nu förevarande slag enligt sakens natur alltid är förenad med betydande svårigheter, hvilka väl knappast någonsin kunna tänkas helt och hållet aflägsnade, anser jag mig kunna tillstyrka, att förslaget lägges till grund för lagstiftning i ämnet.

För själfva uppställandet af den föreslagna lagen har valts en mera ovanlig form, beroende på det samband, förslaget äger med konventionen. Då på grund häraf det varit nödvändigt att låta öfversättningen af den franska texten så noga som möjligt ansluta sig till denna, måste man i fråga om de särskilda bestämmelserna i förslaget i allmänhet godtaga dessa äfven där man eljest skulle önskat en annan affattning; så t. ex. skulle helt visst, därest det med ett korrekt återgifvande af den franska texten låtit sig göra, det varit önskvärdt om i 1 § första punkten af 9 mom. kunnat erhålla sådan lydelse, att den där intagna, allmänt hållna hänvisningen till 5 mom. kommit att inskränkas till att gälla hvad som med hänvisningen uppenbarligen är afsedt eller allenast den händelse, att aftal angående makars förmögenhetsförhållanden slutes under äktenskapet. Vidare kan mot förslaget anmärkas, dels att utaf affattningen af det i 4 mom. upptagna stadgandet angående ändring och upphäfvande af aftal icke med önskvärd tydlighet framgår, att, såsom uppenbarligen varit afsedt, samma stadgande skall gälla såväl äktenskapsförord som aftal under äktenskapet, dels ock att affattningen af första stycket i 6 mom. medgifver den ingalunda afsedda tolkningen, att makar i fråga om aftal under

äktenskapet skulle äga välja hvilket som helst af de tre i stycket angifna sätt för aftals upprättande. I dessa båda hänseenden torde hinder icke möta mot omarbetning af förslaget.

Beträffande 2 § i förslaget må anmärkas, att det sätt, hvarpå andra stycket af 2 mom. förbundits med första stycket af samma mom., kan föranleda den uppfattningen, att man utgått ifrån att redan för närvarande aftal, som makar slutit under äktenskapet angående sina förmögenhetsförhållanden, skulle under vissa omständigheter betraktas såsom giltigt här i riket. Till förebyggande häraf torde en omredigering af ifrågavarande stycke vara erforderlig.

Det kan vidare ifrågasättas, huruvida icke den här upptagna föreskriften om lagföljande af aftal mellan makar under äktenskapet bör föranleda ändring i kungl. förordningen den 16 juni 1875 angående särskilda protokoll öfver lagfarter, inteckningar och andra ärenden.

Lagförslaget innehåller inga särskilda bestämmelser beträffande den föreslagna lagens tillämplighet med afseende å redan bestående förhållanden. Någon ledning härutinnan synes man icke heller kunna hämta af de förhandlingar, som föregått konventionen. Saknaden af dylika bestämmelser är naturligtvis betydelselös, såvidt angår lagfästandet för vårt land af sådant, som må anses här gälla redan för närvarande. Sålunda torde — om man tillsvidare bortser från de äktenskapliga förmögenhetsförhållandenas ordnande genom aftal före eller under äktenskapet — beträffande äktenskapets rättsverkningar allenast makarna emellan det vara utan betydelse om äktenskapet ingåtts före eller efter lagens ikraftträdande. Vidkommande äktenskapets rättsverkningar mot tredje man gäller detsamma, därest nationalitetsprincipen kan anses hafva äfven härutinnan redan för närvarande slagit igenom. Skulle åter så ej vara förhållandet, är utan vidare klart, att den ifrågasatta lagstiftningen ej kan erhålla återverkande kraft beträffande tredje man, som före ikraftträdandet inlåtit sig i förbindelse med makarne; däremot är det å andra sidan icke lika klart, att lagstiftningen komme att vinna tillämpning å aftal, som tredje man efter ikraftträdandet ingår med makarne.

Hvad härefter beträffar aftal angående makarnes förmögenhetsförhållanden, torde först och främst få antagas såsom visst, att under de i förslaget bestämda förutsättningar giltighet skall tillerkännas ett af utländska makar, som ingått äktenskapet före ikraftträdandet, därefter slutet aftal af ifrågavarande art. Å andra sidan lärer man hafva anledning antaga, att enligt förslagets mening åt ett aftal, som enligt makarnes nationella lag giltigen ingåtts under äktenskapet redan före ikraftträdandet icke under några förhållanden må tillerkännas giltighet här i riket gent

emot tredje man; med en annan innebörd af förslaget skulle man gifvetvis icke kunnat nöja sig med att, såsom skett, utan hvarje förbehåll bestämma tiden för lagföljden här i riket att löpa från aftalets upprättande. Och äfven beträffande äktenskapsförord, som i anledning af ett före lagens ikraftträdande slutet äktenskap ingåtts i en form, som för närvarande ej skulle godkännas här i riket, torde lagförslaget få anses intaga samma ståndpunkt beträffande förhållandet till tredje man. Däremot kan icke med visshet af förslaget inhämtas, huruvida äfven makarne emellan ett äktenskapsförord skall, när äktenskapet ingåtts före lagens ikraftträdande, anses här i riket giltigt, ehuru med afseende å förordet icke iakttagits de för hvarje särskildt fall i 8 kap. giftermålsbalken gifna föreskrifter; och lika litet framgår med säkerhet af förslaget, huruvida ett före lagens ikraftträdande under äktenskapet slutet aftal skall makarne emellan anses giltigt eller icke. Förslagets ordalydelse synes emellertid icke utesluta den tolkning, att i förevarande hänseenden tiden för lagens ikraftträdande skulle sakna betydelse. Det torde däremot vara tydligt att, för den händelse vid lagens ikraftträdande tiden för lagföljande af ett därförut upprättadt äktenskapsförord ännu icke tilländagått, förordet blir gällande makarne emellan, äfven om lagföljd sedermera aldrig sker.

Att gent emot tredje man tillerkänna verkan åt äktenskapsförord, som före lagens ikraftträdande slutits i annan form, än den svenska lagen föreskrifver, synes icke under några förhållanden tillrådligt; och torde det vara stridande mot allmänt rådande rättsuppfattning att makarna emellan tillerkänna giltighet åt ett före lagens ikraftträdande slutet äktenskapsförord, hvilket med afseende å formen för själfva upprättandet icke uppfyller hvad svensk lag för närvarande fordrar eller ock, där tiden för lagföljande gått till ända före ikraftträdandet, icke blifvit behörigen lagföljdt. Ej heller torde under några omständigheter laga verkan kunna tillmätas ett före lagens ikraftträdande slutet aftal under äktenskapet. Hvad beträffar aftal af sistnämnda slag skulle helt visst en dylik återverkande kraft befinnas stötande t. ex. för den händelse att makarne under tiden emellan aftalets upprättande och lagens ikraftträdande blifvit naturaliserade såsom svenska undersåtar eller aftalet skulle gå ut på ändring eller upphäfvande af ett här i riket vederbörligen intecknadt äktenskapsförord.

Hvad nu anförts torde äga motsvarande tillämpning beträffande det fall, att före lagens ikraftträdande slutits ett äktenskapsförord, som visserligen med afseende å formen uppfyller nu gällande svensk lags fordringar men har sådant innehåll, att förordet för närvarande ej skulle här i riket godtagas.

Ehuru det kunde varit önskligt att förslagets ståndpunkt i ofvan angifna hänseenden tydligt angifvits, lärer likväl med hänsyn till det in-

tima sambandet mellan lagförslaget och konventionen, hvars bestämmelser förslaget allenast afser att återgifva, en bestämd fordran på införandet af särskilda öfvergångsbestämmelser icke kunna framställas, utan torde man vara hänvisad att vid bedömandet af den föreslagna lagens räckvidd i förekommande fall låta sig bestämmas af hvad som enligt sakens natur kan anses påkalladt.

af regeringsrådet *Ernberg:*

På sätt förut framhållits, lärer erkännandet af nationalitetsprincipen såsom normerande grundsats för äktenskapets rättsverkningar icke innefatta någon nyhet för vår svenska rätt i hvad rör förhållandet makarne emellan. Däremot kan enligt min mening näppeligen detsamma sägas beträffande principens giltighet jämväl med afseende å makarnes förhållande till tredje man. Vår nu gällande rätt erkänner hvarken äktenskapsförord, slutet på annat sätt än 8 kap. giftermålsbalken för hvarje där särskildt omförmäldt fall fordrar, eller aftal, slutet mellan makar under bestående äktenskap, och detta ehuru dylika öfverenskommelser träffats, så att säga, under hägnet af den utländska lag, som är makarnes nationella. Att så är förhållandet, beror säkerligen icke minst af hänsynen till tredje mans intressen; och då den tillämpning af utländsk lags bestämmelser, som i saknad af all öfverenskommelse kan ifrågakomma, lika väl som öfverenskommelser emellan makar innefattar möjlighet till, materiellt sedt, betydande afvikelser från svensk lag, torde de risker, tredje man löper genom att inlåta sig i rättshandel med makarne eller endera af dem, i själfva verket knappast kunna sägas vara mindre, ifall den utländska lagens bestämmelser mot honom skola gälla, än i händelse makarne ordnat sina inbördes förhållanden genom öfverenskommelse. Inom lagrådet har ock redan framhållits, hurusom äfven i förra fallet kunna i nu förevarande hänseende uppstå olägenheter, som knappast äro förenliga med en god rättsordning eller låta sig utan särskilda anordningar aflägsna. Med afseende härå och i betraktande jämväl af vissa andra, till dels inom lagrådet påvisade förhållanden, hvilka otvetydigt gifva vid handen, att den svenska lagen, sådan den nu är, i det hänseende, hvarom här är fråga, icke i alla delar låter sig väl förena med den ifrågavarande principen, synes mig med skäl kunna antagas, att de svenska domstolarna icke på lagstiftningens nuvarande ståndpunkt skulle vara benägna att under alla förhållanden tillerkänna berörda princip giltighet i den omfattning, hvarom senast talats.

Erkännas må emellertid, att, sedan denna princip numera obestridligen fått fäste inom vår rätt, en tendens sannolikt efter hand kommer att, äfven oberoende af positiv lagstiftning i ämnet, yppa sig att godkänna

densamma i större utsträckning än hittills kan anses hafva varit förhållandet.

Om jag än med hänsyn härtill och i betraktande jämväl af de fördelar, som, enligt hvad af lagrådet framhållits, i vissa hänseenden synas vara att förvänta af den föreslagna lagstiftningen, icke anser mig, oaktadt de starka betänkligheter, som möta mot förslaget i dess nu föreliggande skick, böra afstyrka detsamma, synes det mig emellertid vara af vikt, att, därest förslaget upphöjes till lag, därmed, i den mån sådant nu lämpligen låter sig göra, förbindas bestämmelser, ägnade att skydda tredje mans intressen.

Jag åsyftar härvid den framkastade tanken på införande af föreskrift om registrering af utländska makars nationalitet såsom villkor för främmande lags tillämpning i afseende å tredje man, en föreskrift, som med den af mig uttalade uppfattningen om räckvidden af nationalitetsprincipens tillämplighet enligt nu gällande svensk rätt svårligen kan betecknas såsom ett obehörigt missgynnande af medborgare i de främmande stater, som ansluta sig till konventionen.

Visserligen är ju en dylik anordning hittills främmande för vår rätt; och kan det tilläfventyrs förefalla mindre lämpligt att, innan den af lagberedningen påbörjade omarbetningen af familjerätten afslutats, införa bestämmelser i angifven riktning. Därest emellertid dessa, i likhet med hvad som föreslagits i fråga om aftal mellan makar under äktenskapet, anknytas till redan gällande föreskrifter om lagföring af äktenskapsförord och sålunda, i afvaktan å en mera slutgiltig lösning af hithörande förhållanden, erhålla en allenast provisorisk karaktär, synes en sådan åtgärd icke behöfva verka i någon mån hindrande för en blifvande, definitiv lagstiftning i ämnet; och torde, under sådan förutsättning, för ändamålet nödiga bestämmelser lämpligen kunna i 2 § af det föreliggande förslaget inrymmas, möjligen kompletterade med särskilda föreskrifter rörande sättet för bestyrkande af den utländska nationaliteten. Väl är det sant, att en så ordnad registrering icke — lika litet som den nu föreskrifna registreringen af äktenskapsförord och den i förslaget upptagna i afseende å aftal under äktenskapet — motsvarar de fordringar, som böra ställas på ett väl inrättadt registreringsväsende rörande hithörande förhållanden. Men att af sådan anledning alldeles afstå från de fördelar, som dock af den utaf mig ifrågasatta anordningen stå att vinna, synes knappast äga tillräckliga skäl för sig.

I fråga om lagförslagets form instämmer jag i hufvudsak med justitierådet Skarstedt likasom ock i hvad af honom särskildt anmärkts i fråga om den affattning, 4 och 9 mom. i förslagets 1 § erhållit.

Såsom af justitierådet Skarstedt erinrats, innehåller lagförslaget icke några särskilda bestämmelser, i hvad mån detsamma är afsedt att äga tillämplighet å redan bestående förhållanden.

Hvad härvid till en början beträffar det fall att makar af främmande nationalitet, som före lagens ikraftträdande ingått äktenskap, icke reglerat sina egendomsförhållanden vare sig genom äktenskapsförord eller, där sådant lagligen kunnat ske, genom aftal under äktenskapet, synes det mig ligga närmast till hands att antaga förslagets mening vara den, att utländsk lag skall äga tillämpning icke blott makarne emellan utan äfven i förhållande till tredje man, såvidt nämligen angår rättshandel, afslutad efter lagens ikraftträdande. Hade motsatsen varit afsedd, torde nämligen kunna antagas, att sådant i förslaget antydts. Erinras må i detta sammanhang ock, att godkännande af den nyss uttalade meningen icke kan anses innebära ett tillerkännande af tillbakaverkande kraft åt förslagets bestämmelser utan endast ett erkännande af främmande lags tillämplighet efter förslagets ikraftträdande såsom lag. Någon praktisk olägenhet af samma menings godtagande synes icke heller kunna uppstå.

Hafva makarne före lagens ikraftträdande upprättat äktenskapsförord, uppkommer frågan, i hvad mån förslaget är härå tillämpligt. I 8 kap. giftermålsbalken finnas redan nu meddelade bestämmelser, enligt hvilka för äktenskapsförords giltighet fordras, att detsamma i viss ordning och inom viss tid här lagföljes, bestämmelser, som torde gälla äfven förord, slutna mellan främmande makar. Iakttagas dessa icke, förlorar således enligt nu gällande lag äktenskapsförordet all verkan här i riket, icke blott i förhållande till tredje man utan äfven makarna emellan. Att vid sådant förhållande tillerkänna ett dylikt förord, som redan före den nya lagens tillkomst förlorat möjligheten att tillvinna sig gällande kraft och till och med kanske genom dom förklarats ogillt, gällande kraft, torde allt för mycket strida mot vår allmänna rättsuppfattning. Detta torde därför icke heller kunna förutsättas vara förslagets mening. Hvad särskildt beträffar förhållandet till tredje man, synes en sådan tolkning i viss mån vinna bekräftelse af den ståndpunkt, förslaget, enligt hvad nedan sägs, intager till frågan om giltigheten i sådant hänseende af aftal, slutna under äktenskapet men före lagens ikraftträdande. I den mån emellertid möjlighet fortfarande står öppen att enligt nu gällande bestämmelser förläna ett före den föreslagna lagens ikraftträdande upprättadt äktenskapsförord laga verkan i Sverige, lärer denna möjlighet icke heller enligt förslaget få anses utesluten. Likaså torde det vara tydligt, att, om tiden för förordets lagföljande vid ikraftträdandet ännu icke gått till ända, förordet äfven utan lagföljd blir gällande emellan makarne.

Vidkommande härefter aftal, som slutits under äktenskapet men före lagens ikraftträdande, lider det, såsom förut framhållits, intet tvifvel, att desamma enligt hos oss nu gällande rättsregler icke äga någon som helst bindande verkan, icke ens mellan makarne inbördes. Af liknande grunder, som nyss anförts i fråga om äktenskapsförord, synes förslaget icke heller böra gifvas en sådan tolkning, att meningen vore att nu tillägga dylika, hittills alldeles kraftlösa aftal gällande kraft. Beträffande särskildt tredje man, framgår detta däraf, att enligt föreskriften i 2 § 2 mom. tiden för lagföljd af aftal under äktenskapet skall räknas från aftalets upprättande.

På grund af hvad sålunda anförts anser jag särskilda öfvergångsbestämmelser, ehuru önskvärda, icke vara oundgängligen nödiga.

af justitierådet *Sundberg:*

I formellt afseende är det föreliggande förslaget behäftadt med icke oväsentliga brister. Den önskan man hyst att icke längre uppskjuta med lagstiftning i ämnet och därigenom fördröja ratifikationen af den utaf Sverige biträdda konventionen har förhindrat att, i enlighet med förfarandet år 1904 beträffande lagen om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap, på grundvalen af de i konventionen fastslagna principerna utarbeta en fullständig, efter våra förhållanden lämpad och med vårt vanliga lagspråk öfverensstämmande lag. Och då man icke heller ansett sig kunna, såsom i förevarande fall skett i Tyskland, till antagande af riksdagen framlägga konventionen med en däraf gjord öfversättning, har valts en medelväg sålunda, att såsom lag skulle — utan att detta dock bestämdt uttalades — antagas en öfversättning af konventionens artiklar i deras franska text, såvidt samma artiklar ansetts vara af sådant innehåll, att för deras godkännande erfordrades riksdagens medverkan, hvarjämte till denna öfversättning fogats en paragraf, innehållande bestämmelser rörande villkor för tillämpning i visst fall af de förut intagna stadgandena. Detta tillvägagångssätt har åt förslaget gifvit en i flera hänseenden ganska otillfredsställande form, hvarjämte svårigheten att åstadkomma en trogen öfversättning af den koncisa franska texten bidragit till åtskillig oklarhet. Det må sålunda anmärkas, hurusom i 1 §, hvilken utgöres af den omnämnda öfversättningen,

dels 1 mom. affattats så, som skulle andra stycket i momentet afse allenast exekution och det således vara medgifvet att i de frågor, momentet afhandlar, utverka domar, hvilka icke kunde i Sverige verkställas, en mening, som knappast torde finnas i konventionens franska text,

dels 7 och 10 mom. tala om inskränkningar i konventionens tillämpning, ehuruväl det aldrig förut utsagts, att det vore konventionen, sådan den lyder, som skulle blifva lag,

dels 8 mom. innehåller ett förbehåll, som, därest det skolat intagas i förslaget, väl bort hafva sin rätta plats i förslagets ingress, kombineradt med förutsättningen om ömsesidighet,

dels 9 mom. första punkten, på grund däraf att uttrycket la loi nationale des époux förut i förslagets text öfversatts med uttrycket lagen i den stat makarne tillhöra, fått en mindre korrekt affattning,

dels ock samma punkt till sin innebörd icke är annat än ett upprepande, i andra ordalag, af hvad redan sagts i 1, 4 och 5 mom., ett upprepande, som man i svenskt lagspråk vanligen söker undvika och som fördenskull, undantagsvis förekommande, lätt kan leda till missförstånd.

Jag instämmer vidare i hvad justitierådet Skarstedt anfört i fråga om 4 och 6 mom. af 1 § samt om 2 §.

De olägenheter, som, enligt hvad anmärkt blifvit, vidlåda förslaget, äro — särskildt med hänsyn därtill att icke med förslaget kunnat förbindas införandet af ett för skyddande af tredje mans rätt tillfredsställande registreringssystem — enligt mitt förmenande ägnade att medföra en så allvarsam fara för rättssäkerheten, att jag anser mig böra afstyrka, att förslaget lägges till grund för proposition till riksdagen i ämnet.

Ur protokollet

Erik Ölander.

Utdrag af protokollet öfver justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott fredagen den 23 februari 1912.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern STAAFF,
Statsråden: PETERSSON,
SCHOTTE,
BERG,
BERGSTRÖM,
friherre ADELSWÄRD,
PETRÉN,
STENSTRÖM,
LARSSON,
SANDSTRÖM.

Chefen för justitiedepartementet statsrådet Sandström anmälde efter gemensam beredning med hans excellens herr ministern för utrikes ärendena lagrådets genom utdrag af protokollet öfver justitiedepartementsärenden den 10 mars 1911 inhämtade utlåtande öfver upprättadt förslag till lag om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskaps rättsverkningar.

Efter att hafva redogjort för utlåtandets innehåll anförde föredraganden:

»Redan vid lagförslagets remitterande framhöll föredragande departementschefen, att vissa betänkligheter kunde göras gällande mot den föreslagna lagstiftningen. Af lagrådet hafva betänkligheterna mot förslaget

ytterligare utvecklats, och har en af lagrådets ledamöter funnit desamma vara af så allvarlig art att han afstyrkt förslagets framläggande för Riksdagen.

Vid det öfvervägande, som jag ägnat förslaget, har ej heller jag kunnat undgå att finna den ifrågavarande lagstiftningen behäftad med åtskilliga olägenheter. Det synes mig emellertid, som skulle dessa olägenheter i icke ringa mån kunna afhjälpas medelst tillägg af vissa bestämmelser, hvilka delvis redan af lagrådet ifrågasatts.

Till tryggande af tredje mans rätt har sålunda af lagrådet, liksom förut af föredragande departementschefen, ifrågasatts, huruvida icke den regel borde uppställas, att åt främmande lag öfverhufvud icke finge tillerkännas giltighet emot tredje man förr än efter registrering af den utländska nationaliteten. En af lagrådets ledamöter har ock hemställt om ett stadgande i denna riktning. Det skäl, som emot ett sådant stadgande anförts, nämligen att därigenom konventionsstaternas undersåtar möjligen skulle komma i sämre ställning än andra staters, må visserligen teoretiskt sedt äga giltighet men synes mig knappast böra utgöra afgörande hinder mot en bestämmelse i nämnda hänseende, om därigenom skulle, såsom otvifvelaktigt är fallet, undanröjas en af de mera framträdande olägenheterna af förslaget. Man torde nämligen kunna med stor sannolikhet antaga att, därest föreskrift som nu sagts införes i lagen, häraf skulle blifva en följd att domstolarna icke komme att i något fall medgifva makar, tillhörande en icke-konventionsstat, rätt att mot tredje man åberopa sig å dess lag. Mot ett sådant resultat lärer väl ock, med hänsyn till hvad lagrådet anfört om den osäkerhet, som för tredje man uppstode därest främmande lag finge utan registrering gälla mot honom, föga vara att invända.

Hvad angår sättet för registreringens anordnande synes ej böra ifrågakomma annat än att gifva reglerna om äktenskapsförords lagföljd motsvarande tillämpning, så att det alltså komme att åligga makar, hvilkas inbördes förmögenhetsförhållanden vore att bedöma enligt främmande lag, att inom viss tid efter vigseln, eller, om makarna först efter vigseln inflyttat hit till riket, inom viss tid efter inflyttandet skriftligen hos rätten angifva, att den främmande lagen skulle äga tillämpning å makarnas förmögenhetsförhållanden. Det torde ock lämpligen böra för kontrollens skull föreskrifvas, att vid dylik anmälan skall vara fogadt bevis om mannens nationalitet vid äktenskapets ingående. Visserligen kan, såsom i ärendet framhållits, på grund af den bristande publiciteten värdet af denna registrering för tryggande af tredje mans rätt icke skattas särdeles högt, men förtjänar å andra sidan framhållas, att det säkerligen blefve endast i ett

jämförelsevis ringa antal fall, som registrering af främmande lags lämplighet komme att ske, och att följaktligen bestämmelsen faktiskt skulle komma att i hög grad inskränka de fall, då hufvudregeln kunde medföra risker för tredje man.

I fråga om regeln angående giltighet mot tredje man af aftal mellan makarna under äktenskapet hafva af lagrådet synnerligen starka betänkligheter anförts, och har i detta hänseende särskildt betonats olägenheten af att dylika aftal enligt förslaget skulle komma att gälla mot tredje man redan innan inregistrering skett. En ändring af förslaget, så att aftalet först från inregistreringen skulle få sådan verkan, har emellertid icke inom lagrådet påyrkats, och hafva vissa skäl anförts emot en dylik anordning. De olägenheter för makarna själfva, som därvid särskildt framhållits, synas mig dock icke kunna tilläggas någon större vikt; och visserligen måste det principiellt sedt anses mindre tilltalande att låta olika regler gälla i fråga om verkan af äktenskapsförords och af nu berörda aftals inregistrering, men torde med hänsyn därtill att dessa aftal skulle kunna ingås när som helst och huru ofta som helst, denna olikhet väl kunna försvaras i den provisoriska lagstiftning, hvarom nu är fråga. Jag finner alltså en ändring af förslaget i nu angifna hänseende påkallad.

Vid användningen af det nu för äktenskapsförord gällande registreringsförfarandet jämväl med afseende å aftal mellan makar under äktenskapet skulle helt visst på grund af nyss anförda omständighet olägenheterna af den bristande publiciteten i berörda förfarande komma att särskildt skarpt framträda. Utan att vilja för dessa aftal uppställa ett alldeles nytt registreringsförfarande anser jag dock, att i någon mån borde kunna rådas bot för sagda missförhållande genom bestämmelse därom att, sedan aftalen blifvit inregistrerade, kungörelse härom skulle i allmänna tidningarna och i tidning inom orten införas och att först från kungörandet verkan i förhållande till tredje man skulle inträda.

Därest förslaget kompletteras med bestämmelser af den innebörd jag nu antydt, kan jag för min del icke finna några afgörande betänkligheter mot detsamma, och anser jag mig fördenskull, med hänsyn jämväl tagen till önskvärdheten af att för Sveriges del bidraga till den internationella lagstiftningens å förevarande område fortgång och utveckling, böra hemställa om förslagets framläggande för Riksdagen.

I anledning häraf har jag låtit inom justitiedepartementet företaga en omarbetning af förslaget, därvid införts bestämmelser i de hänseenden som ofvan af mig angifvits. Då det synts önskligt att i möjligaste mån upprätthålla öfverensstämmelse mellan reglerna för nu afsedda fall och reglerna rörande äktenskapsförord, har vid affattningen af nämnda be-

stämmelser bibehållits den ståndpunkt redan förslaget, såvidt rörer aftal under äktenskapet, intager därutinnan att registrering utgör en ovillkorlig förutsättning för att bestämmelser, afvikande från den svenska lagen, må kunna göras gällande i makarnas förhållande till tredje man, och att sålunda, om registrering underlåtits, hvarken främmande lag eller aftal mellan makar äger giltighet ens mot den, som har kännedom om att den främmande lagen skall enligt konventionens regler äga tillämplighet i förevarande fall eller om aftalet.

Inom lagrådet har uppkastats fråga om införande af öfvergångsbestämmelser, men har någon bestämd fordran på sådana icke ansetts kunna framställas. Då nu emellertid i förslaget införts särskilda regler om registrering af främmande lags tillämplighet, synes det blifva nödigt att meddela viss öfvergångsbestämmelse. Att principerna i konventionen böra komma till användning äfven med afseende å makar, hvilka ingått äktenskap innan förordnande, som af Konungen kan komma att meddelas jämlikt 1 §, trädt i kraft och hvilka vid den tid äro bosatta här i riket eller här hafva egendom, är så mycket tydligare som ju, enligt hvad i ärendet framhållits, redan nu torde gälla att utländska makar emellan deras förmögenhetsförhållanden bedömas enligt den främmande lagen. Men då förslaget fordrar att registrering skall ske inom viss tid efter vigseln eller efter inflyttandet hit till riket, torde det för att konventionsprinciperna helt ut må kunna komma till användning äfven beträffande sådana äktenskap, böra lämnas makarna öppet att inom viss tid efter det Konungens förordnande trädt i kraft, verkställa den registrering, som enligt förslaget utgör förutsättning för att makarna må kunna göra bestämmelserna i den med afseende å dem tillämpliga lagen gällande i förhållandet till tredje man. Särskildt stadgande af denna innebörd har fördenskull inrymts i förslaget.

I anledning af hvad inom lagrådet anmärkts mot affattningen af 4, 6 och 9 mom. i 1 § hafva ändringar i dessa delar vidtagits, och hafva i öfrigt några smärre redaktionella jämkningar gjorts.

Likaledes har på grund af lagrådets anmärkning om stadgande rörande sättet för inhämtande af upplysning om främmande lags innehåll, särskild bestämmelse härom utarbetats, hvilken bestämmelse funnits lämpligen böra såsom en ny § insättas i den föreslagna lagen. Bestämmelsen innebär, att rätten är befogad att begagna parts medverkan för att vinna upplysning om främmande lags innehåll. Däremot har, med hänsyn till de olika omständigheterna i de särskilda fall, då främmande rätt enligt förevarande lag skall komma till användning, ansetts icke lämpligt att i lagen angifva, åt hvilken part rätten äger i visst fall meddela föreläg-

gande om utredning eller hvad verkan parts underlåtenhet härutinnan medför. Rätten äger sålunda i dessa afseenden handla efter hvad omständigheterna i det särskilda fallet föranleda.

Hvad lagrådet anmärkt rörande ändring af 70 § utsökningslagen har föranledt upprättandet af särskildt förslag till lag om ändrad lydelse af detta lagrum.»

Föredraganden uppläste härefter det omarbetade förslaget till lag om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskaps rättsverkningar och till lag om ändrad lydelse af 70 § utsökningslagen samt hemställde, att dessa förslag måtte jämlikt § 87 regeringsformen genom nådig proposition föreläggas Riksdagen till antagande.

Till denna af statsrådets öfriga ledamöter biträdda hemställan täcktes Hans Maj:t Konungen lämna bifall; och skulle till Riksdagen aflåtas nådig proposition af den lydelse bilagan vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet

Hjalmar Nyman.

Stockholm 1912. Kungl. Boktryckeriet, P. A. Norstedt & Söner. *110363*